

KİTAPLAR

Herkes Kendi Takviminde Yaşar

Rauf MUTLUAY

● HALDUN DORMEN'İN ANILARI: SÜRÇÜ LİSAN ETTİKSE, HAZİRAN 1977, GELİŞİM YAYINLARI, BÜYÜK BOY RESİMLİ, 464 s. 50 TL.

alabalık ve sıcak sınıf dersleriyle yıl sonu yoğunluğunun seçim tedirginliğine rastlayış, kesintisiz bir okuma alışkanlığının vakit bırakmayan ek çalışmalarla zedeleniş, toplumsal bekleyiş içinde kişisel sorunların erteleniş, hemen hemen bir bunalmın yarattı ben de. Bütün ilgilerimle yurt yönetiminin olasılıklarına çevrili, her günün geürdüğü birbirinden acı olaylarla kaygılar içindeyim. Ne okuyabildim, ne yazabıldım bir süre kitaplar üzerine.

Sonunca öğretmenlik - yazarlık yorgunluğumu; pek az bildiğim bir dünyanın gizleriyle, örneğin edebiyatın öteki dallarına göre kendimi dana uzagında gördüğüm tiyatro yaşamının özellikleriyle giderilebileceğini sezer gibi oldum. Birikmiş onca kitap arasında seçtiğim bir ikisi, nice bir özeleğim okuma hızımı kazandırdı bana. Haldun Dormen'in tiyatro anılarını, ona yakın birkaç eserin komşu sayfalarıyla birlikte, keyifle iki günde bitirdim; kazançlıyım.

Önce üç alıntıda yola çıkalım. Atman dağlar elinde büyütülmüş, Galatasaray'ın ortaokulu Fransızcasıyla yetinilerek kolej mühendisliğine aday yapılmış bir oğul; bütün yetileri ve yetenekleriyle, sekiz yaşında ulaştığı tiyatroculuk sevgisiyle, sonunda ailesine kabul ettirdiği özel merakının zaferlerinden birini kutlamaktadır. «Sokak Kızı Irma»nın başarı gecesini şu satırlarla noktalar: «... Babam o gece Atlas sinemasının kulisine kutlamaya geldi bizleri. İlk kez geliyordu sahne arkasına. Herkesin teker teker elini sıkıp oyunu ne kadar beğendiğini söyledi. Gözlerinin içi parlıyordu mutlulugundan. Oyunu babama bu kadar beğendirebilmiş olmak bana ayrı bir kıvanç verdi. Kendini kanıtlayabilmişim ona...» (240):

«... Babamdan, tiyatro açıldıktan sonra her ay eşit vadelerle ödemeye söz verdiğimiz paranın bir kuruşunu bile ödüyememişim daha (hızlı yazıp bir kez daha denetlememiş olmak yuzünden böyle pek çok paruzlu ve dikkatsiz anlatım sakatlıkları var kitapta; ama nedense, anılar içtenliği yuzünden olmalı, pek batmıyor okura. K. M.) Bütün iyi niyetlerime rağmen maalesef babamdan aldığım borçları ne o yıl, ne de ondan sonraki yıllar ödüyemedim (İşte gene ne, ne bağlacının yanlış kullanımı; R. M.) ve bu yüzden düşünceye dek babama bu işteki başarımı tam anlamı ile hiç bir zaman kanıtlayamadım.» (280)

«... Yıllar yılı güvendiğim, her türlü sıkışmamda o nasılsa bana yardım eder diye bilinçaltı düşündüğüm babam yoktu artık. Hep ona kanıtlanmak istemiştim kendimi bilinçaltı. Kişiliğim olduğuna, tiyatrocu olarak başarı kazanabileceğimi ona göstermek istemiştim herkesten fazla. Londra'daki zaferimize tanık olabilmesi beni bir yere kadar teselli ediyordu...» (426)

Oğulların, başarılı babalarına kendilerini kabul ettirmeye çalışmaları, özellikle kendi kendilerine bir yön seçerek onlara karşın yeğlemeler yapmışlarsa bu yolda iyice çaba göstermeleri.. doğaldır bir yerde, çok görülmüştür. Ne var ki o zaman da alttan alta, babanın temsil ettiği değerler dizgesi yürürlükte kahr. Sait Omer Bey, iş çevrelerinin başarılı bir temsilcisidir, o halde Haldun Dormen tiyatrosu da, seyirci kuyruğu, gişe geliri, alkış kalabalığı, büyük üretim, gösterişli temsil, kalabalık kadro... gibi özellikleriyle bir iş tiyatrosu olarak kendisini kanıtlayabilir ancak. Gerçi her tiyatro kurumunun seyirci ilgisiyle yaşaması doğaldır; ama daha başka değerlerle yetinerek halka daha gerekli ürünleri sunma sorumluluğunu yaşayanlar da vardır. Şüphesiz Haldun Dormen, kendisini yetiştiren çevrenin eğilimlerine ve beğenisine, sanat görüşüyle ça-

lışma ilkelerine göre kendince doğru ve başarılı işler yapmıştır. Onun dirliği onundur.

Bu yüzden «50 Yıllık Türk Tiyatrosu»nda Metin And, konuyu şöyle özetler: «Dormen Tiyatrosu, kapılarını bir daha açılmamak üzere kapattığı 1972 yılına dek özel tiyatrolarımızın en önemlilerinden birisi olarak unutulmaz yavaş yavaş çıkarmıştır. Oyun dağıtıcılığı tutarlılık göstermemekle birlikte, Haldun Dormen'in iyi bir sahneye koyar olması sonucu, hangi türden olursa olsun, temsiller belli bir düzeyde kalabilmiştir. İçinde, bulunduğumuz 1973 yılındaki özel tiyatrolara bakarsak, pek çoğunun yöneticileri veya sanatçıları arasında tiyatroya ilk adımını Dormen Tiyatrosunda atmış oyuncularını buluruz...» (241-244; 395'de şu satırlar: «Haldun Dormen ise bu dönemin en seçkin, en değerli sahneye koyarlarından»).

Ve örneğin o tiyatrodaki yetişmiş olanlardan biri, Füsün Erbulak, toplumsal bir bilinçle ulaşma aşamalarını içtenlikle anlattığı özeleştiri saygılarında, şu nitelermeleri kullanacaktır: «Dormen Tiyatrosu; kaba çizgileriyle, sağma sapan oyunları kusursuz dekor ve kostümlerle sahneye, kulisinde dedikodu hiç eksilmeyen, gerek turnelerde, gerekse İstanbul içinde zenginlerin bizleri sık sık supeye, dineye davet ettikleri bir tiyatroydu. Sadun (H. Dormen), liberalist, oldukça disiplinli bir patrondu. Baskı uygulamaz, teknisyeni oyunculardan ayırmazdı. Göstermelik bir eşitlik inadı vardı. Aslında maaslar geciktiğinde, ben de sizin durumunuzdayım, ben de sıkıntıda- yım derken bu pek sevdiği eşitlik fasaryalarının geçerli olmadıklarını anladık. «Oyun, ne olursa olsun oynanmalıdır» ilkesine bağlı, kişisel kendini gösterme çabası» eğilimine cephe almış bir yönetmendi.. Şimdi değerlendirdiğim kadarıyla, eksik ve yanlış dünya görüşüne karşın, usta bir sahneye koyucu, uygulayıcı olması; insan ilişkilerini doğru saptayıp resim gibi kusursuz bir biçimde sahneye aktarabildesindendi.. Komik ve şaşaalı olması istenirdi oyunların...» (Niçin Geç Kaldım, 1974; 142. sayfadın başlayarak).

Aşkılar, tutkular, kıskançlıklar, küskünlükler, kurgunluklar, gururlar, dedikodular, eleştiriler, değişik ilişkiler ve karışık değerlerle... Siyasal partilerimiz gibi kendi içinden boyuna yenilerini yaratan bölünmelerle dolu özel bir tiyatro dünyasının gizleri, gerçekleri.. Necati Cumalı'nın «Aşk Da Gezer» romanında bir zaman dilimini bize ustalıkla anlattığı (1975, Sander Y.) özel bir yaşama takvimi ama daha okuyamadığım (Bilgi Y. 1977) Pınar Kür'ün «Küçük Oyuncu» romanının da aynı çevrede geçtiğini biliyorum. Kahkahacı, uykucu, reaksiyoncu seyirciler karşısında (345), hep kendilerini alkışlatmak özlemiyle çıkan yeteneklerin kendilerine özgü tutum ve değerleri.

Dormen'in bize anlattığı dönem içinde hangi çeşit toplum olayları, yazgı sorunları yer almış olursa olsun, hepsi bir iki satırla geçirilmiş; yalnız tiyatro yaşamı, kendi özel takvim önemlerine göre verilmiştir. Oyunların tarihleri anılmadığı için, onları Metin And'ın kitabının listesinden izleyerek benim de bir seyirci olarak katıldığım o dönemi yeniden yaşadım. Haz aldım, düşündüm, dinlendim, keyiflendim, yararlandım, bugünle karşılaştırdım. Ve bir daha kolay kolay dönemiyeceğimiz o eski Beyoğlu yıllarım, kendi ömrümün de bir parçası olduğu için bir kez daha yaşattım içimde

Haldun Dormen'in «camlı bir kutu», «kutu- tumsu canavar» diye andığı (419) televizyon döneminde ve toplumumuzun ulaştığı bilinç düzeyinde, sanırım artık başka tür tiyatrolar olacaktır; olmaktadır. Ama 1955-1972 yıllarının tiyatro dünyasını yansıtan Dormen'in anılarını, sizin de ilgiyle, sevgiyle, keyifle okuyacağınıza, yararlanacağınıza inanırım.

